

УДК 657.47

Сорока Л.С.

Луцький національний технічний університет

ЗАХИСТ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначені та систематизовані за ступенем гостроти та значущістю основні проблемні питання захисту облікової інформації в системі економічної безпеки підприємства, розглянуто підходи до визначення категорії «економічна безпека підприємства» та обґрунтовано актуалізацію питань облікового забезпечення показників-індикаторів.

Ключові слова: захист облікової інформації, економічна безпека підприємства.

Soroka L.

DEFENCE OF ACCOUNTING INFORMATION IN SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

In the articles certain and the basic problem questions of defence of accounting information are systematized after the degree of sharpness and meaningfulness in the system of economic security of enterprise, going is considered near determination of category «economic security of enterprise» and grounded actualization of questions of the registration providing of indexes-indicators.

Keywords: defence of accounting information, economic security of enterprise.

Сорока Л.С.

ЗАЩИТА УЧЕТНОЙ ИНФОРМАЦИИ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определены и систематизированы за степенью остроты и значимостью основные проблемные вопросы защиты учетной информации в системе экономической безопасности предприятия, рассмотрены подходы к определению категории «экономическая безопасность предприятия» и обоснованно актуализацию вопросов учетного обеспечения показателей-индикаторов.

Ключевые слова: защита учетной информации, экономическая безопасность предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Забезпечення захисту облікової інформації підприємства є важливою передумовою, спрямованою на забезпечення його економічної безпеки. Нестабільність і невизначеність економічних процесів загострюють окреслену проблему,

Сорока Л.С.

що потребує пошуку наукових підходів до її вирішення.

Показники економічної безпеки підприємства - це найбільш значущі параметри, що дають загальне уявлення про стан економічної системи суб'єкта господарювання в цілому, його стійкості і мобільності, стану технічної бази, рівня витрат на науково-дослідні роботи, конкурентно-спроможність, імпорту залежність, відкритість для національної економіки, співвідношення власного і залученого капіталу, ступінь достовірності звітних облікових даних тощо.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання захисту облікової інформації знайшли своє відображення в наукових працях українських і російських вчених: Ф.Ф.Бутинця, Б.І.Валуєва, А.П.Дикого, В.В.Євдокимова, В.Б.Івашкевича, М.Д.Корінька, М.Ф.Кропивка, С.З.Мошенського, О.В.Олійник, В.Ф.Паля, М.С.Пушкаря, Я.В.Соколова.

Враховуючи великий науковий внесок вчених в розвиток теорії інформаційного захисту, потребує окремого дослідження питання захисту облікової інформації в системі економічної безпеки підприємства.

Цілі статті. Метою даної публікації є висвітлення проблемних питань ролі облікової інформації в процесі визначення показників-індикаторів економічної безпеки підприємства, а також розробки механізму захисту такої інформації для забезпечення її достовірності і об'єктивного відображення стану та кругообігу ресурсів в господарському процесі.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічна безпека підприємства – це певний рівень гарантії ефективного використання ресурсів власності (капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, інтелектуальних прав) і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та сталого розвитку. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути: 1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)-конкурентів); 2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури

на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Як вважають американські вчені, економічна безпека повинна відповідати, принаймні, двом умовам: 1) збереження економічної самостійності підприємства, тобто здатності у власних інтересах приймати рішення, що стосуються сталого розвитку в цілому; 2) збереження вже досягнутого рівня економічного розвитку і можливості його подальшого нарощування [8, с. 34].

Економічна безпека, будучи багатоплановою проблемою, включає декілька функціональних складових: фінансову (досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів), техніко-технологічну (ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів), інтелектуальну і кадрову (збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства; ефективне управління персоналом), інформаційну (ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства), політико-правову (усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства), екологічну (дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля), силову (забезпечення фізичної безпеки працівників фірми і збереження її майна), соціальну (забезпечення для своїх працівників належних умов для розвитку їх особистості в різних аспектах).

Для того, щоб зрозуміти зміст категорії «економічна безпека» слід дати характеристику поняттю «безпека» та визначити його сутність.

В перекладі з грецького «безпека» означає «володіти ситуацією», тобто, безпека – це такий стан суб'єкта, при якому ймовірність зміни властивих цьому суб'єкту якостей та параметрів його зовнішнього середовища незначна, менше певного інтервалу [1].

ЕБП можна розглядати, як одну з складових загального поняття «безпека». Будь-який збиток рано чи пізно отримує оцінку в грошовому виразі, тобто може бути виділена чисто економічна складова збитку.

Але, слід зауважити, що розуміння збитку або прибутку, як фінансової категорії не відбиває реальний стан ЕБП, через те, що вона характеризує лише поточний стан фінансової діяльності підприємства.

Підтвердженням актуальності проблеми вивчення ЕБП є усвідомлення цієї актуальності керівниками підприємств і створення в організаційній структурі управління підприємствами спеціальних підрозділів, для забезпечення цієї безпеки, але ці структурні підрозділи не мають розробленої і ефективно функціонуючої наукової системи оцінки рівня безпеки, теоретичної бази своєї роботи, що істотно знижує

результативність таких структурних підрозділів [2].

Можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення ЕБП [3]:

1) як захист проти економічних злочинів. Дуже часто забезпечення ЕБП зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство і т.д.). Поза сумнівом, ці загрози дуже важливі і повинні постійно аналізуватися і враховуватися, але зводити ЕБП лише до цього не можна. Це поняття ширше і більш ємке [4];

2) як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство – це в першу чергу – об'єкт економічних відносин. Власник підприємства, в першу чергу ставить результатом діяльності підприємства – досягнення поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер. Чи виникатимуть в процесі цього досягнення які-небудь загрози, чи вестиметься з ними боротьба, як вона вестиметься – власникові, швидше за все, однаково. Боротьба з загрозами, як така, найчастіше не є метою створення і володіння підприємством, ведення ним економічної діяльності. Втім, міркування про економічну доцільність ведення боротьби з загрозами напевно викличе інтерес власника, оскільки це безпосередньо зачіпає його матеріальні інтереси, оскільки ведення цієї боротьби вимагає здійснення витрат, а виграш неочевидним [5];

3) як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Підхід, який намагається уникнути вживання поняття загрози у визначенні ЕБП, базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства, тобто є ресурсно-функціональним підходом. У визначенні економічної безпеки підприємства з точки зору цього підходу не згадана можливість використання некорпоративних ресурсів забезпечення ЕБП, наприклад державних правоохоронних органів, системи регулювання торгових та виробничих відносин. Також неможливо визначити чи є швидкий, динамічний розвиток підприємства або навпаки, застій, стабільним функціонуванням.

4) як наявність конкурентних переваг. Підхід, прихильники якого вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [6]. Але сам факт наявності переваг і потенціалу, без їх використання і реалізації, не гарантує підприємству економічної безпеки;

5) як реалізація і захист економічних інтересів. Відносно більш новий підхід, що заснований на реалізації і захисті економічних інтересів

підприємства визначає ЕБП як захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, його кадрового і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, який забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру» [7].

На функціонування системи економічної безпеки підприємства мають взаємозалежний безпосередній або опосередкований вплив різні чинники та умови, які можуть визначати прогресивний або регресивний розвиток підприємства в цілому. Наприклад, зростання продуктивності праці, перехід на ресурсозберігаючі технології – є прогресивними умовами.

Чинник слід розуміти як сукупність взаємообумовлених активних економічних обставин і процесів, що визначають розвиток самостійних економічних напрямів діяльності, життєво важливих для забезпечення економічної безпеки підприємства. Дані процеси, залежно від характеру впливу на розвиток підприємства, прийнято розділяти на позитивні (конструктивні) і негативні (деструктивні). До позитивних відносять процеси, що забезпечують реалізацію інтересів власника і втілення стратегічних планів. Негативні процеси перешкоджають їх реалізації і є загрозою економічній безпеці підприємства.

Крім того, чинники, які впливають на стан економічної безпеки підприємства, можна розділити на зовнішні і внутрішні.

Внутрішні чинники економічної безпеки пов'язані з розвитком економічних сфер на основі використання власних ресурсів. Система внутрішніх чинників включає наступні:

- структурні, що впливають на пропорційність і збалансованість розвитку окремих складових за напрямками діяльності (основна операційна, інвестиційна, фінансова, інноваційна, соціальна, екологічна тощо);

- правові (наскільки підприємство залежне від чинної правової бази);

- галузеві умови виробництва і реалізації продукції та виробничого обслуговування (ціни, умови зберігання і доставки ресурсів);

- науково-технічного розвитку (рівень розвитку високих технологій, рівень модернізації виробництва, ступінь захисту прав інтелектуальної власності);

- організаційно-управлінські (організація виробництва, методи економічного і правового регулювання);

- техногенні (технічний стан основних виробничих засобів,

наявність техногенних загроз, рівень техногенного ризику, наявність систем контролю і діагностики за станом техносфери);

– соціально-економічні та чинники використання трудових ресурсів (структура використання робочої сили, рівень кваліфікації і освіти працівників);

– інформаційного забезпечення (рівень організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві).

Зовнішні чинники пов'язані із залученням ресурсів ззовні, необхідних для стабільного розвитку підприємства, що особливо є актуальним в умовах їх обмежених запасів та невизначеності. Також слід відзначити із зовнішніх чинників економічної безпеки підприємства такі, що визначають привабливість підприємства для іноземних інвестицій та для окремих владних структур.

Для забезпечення стабільності самозбереження і розвитку підприємства необхідним є виявлення системи показників-індикаторів економічної безпеки, що мають науково обґрунтовані межі і певні кількісні показники.

Показники-індикатори визначаються на основі даних фінансового і управлінського обліку. Достовірність таких даних є запорукою об'єктивності розрахунків відповідних показників.

За даними фінансового обліку і фінансової звітності проводиться аналіз показників-індикаторів: рівня фінансової незалежності від кредиторів, моніторинг дебіторів, ліквідності активів, платоспроможності, структури власного капіталу, формування і використання прибутку тощо.

Поряд із визначеними показниками, доцільним є запровадження такого індикатора економічної безпеки як потенціал компенсацій і запобігання збиткам. Експертні прогнози витрат, необхідні для відшкодування збитків, спричинених ризиковими рішеннями та непередбачуваними ситуаціями, дають можливість оцінити і своєчасно сформулювати ресурси підприємства, орієнтовані на відновлення і утримання стабільності і стійкості його економічного розвитку, а також на попередження ризиків.

Висновки. Облікова інформація є ключовим фактором у забезпеченні економічної безпеки підприємства. Захист облікової інформації є умовою об'єктивного відображення реальної дійсності суб'єкта господарювання, що сприятиме вчасному виявленню внутрішніх і зовнішніх загроз та можливих розрахунків альтернативних рішень щодо їх усунення чи попередження.

- наукові фахові видання. Вісник економіки транспорту і промисловості. Збірник науково-практичних статей. – Випуск №29 / Автор: Л.О.Корчевська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2010_29/10klosoe.pdf
2. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А.В.Козаченко, В.П.Пономарев, А.Н.Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
 3. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект. Джерело: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Інформаційні ресурси. Наукова періодика України. Електронні наукові фахові видання / Автор: К.В.Коваленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2008_3/20%20.pdf
 4. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А.Грунин, С.О.Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
 5. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В.С.Гусев, В.А.Демин, Б.И.Кузин и др.]. – СПб: Очарованный странник, 2001. – 288 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/APE/2009_12/114-122.pdf
 6. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н.Лоханова // Економіст. – 2005. – №2. – С. 52–56.
 7. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: дис. канд. эк. наук: 08.00.05 / Меламедов Сергей Леонидович. – СПб, 2002. – 146 с.
 8. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Aussichten / H.Machovski // Aus Politik u. Zeitgeschichte. – Bonn. – 1985. – № 5. – P. 39–44.